ԱՄԲԻՈՆ

ՖԱԴԵՅ ՍԱՐԳՍՅԱՆ. ԳՈՎԱԶԴ ԵՎ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այս տարվա ԳԱԱ հաշվետու Ընդհանուր ժողովում ես մեղադրանքներ ուղղեցի ԳԱԱ նախագահությանը եւ հատկապես պրեզիդենտ Ֆադեյ Սարգսյանին:

Իմ ելույթից անմիջապես հետո ԳԱԱ պրեզիդենտը ուղղակի ծիծաղելի հակափաստարկներ բերեց Ընդհանուր ժողովում արդարացնելով իր վերջին «ընտրվելը», եւ նախ մխտեց, հետո հաստատեց նախագահության գաղտնի «տարադրամային հաշվի» առկայությունը: Այնուհետեւ ես ելույթ ունեցա եւ ծանուցում դիմեցի ՀՀ վարչապետին կից կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին բերելով բացահայտ կոռուպցիայի փաստեր: ԳԱԱ նախագահությունը պատասխանեց հայտարարությամբ եւ բոլորին պարզ եղավ, որ բացահայտորեն ստում է իմ մեղադրանքների էությունը ներկայացնելիս եւ ի վիճակի չէ իմ բերած փաստերից ոչ մեկը հերքել: Ընթերցողը ինքը կարող է ծանոթանալ իմ ելույթներին եւ հարակից նյութերին հետեւյալ ինտերնետ-էջում` http://nersessian.yournetworkservices.com: Իշխանությունը ոչ միայն չի արձագանքում իմ մեղադրանքներին, այլ շարունակում է համագործակցել ԳԱԱ ղեկավարության հետ` գիտության հետագա բախտը որոշելիս: Իսկ վարչապետին կից կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը մինչ այժմ լռում է: Այն կարծես պետք է ուղիղ կապ ունենար քաղաքացիների հետ, սակայն ոչ մի նման միջոց ես չեմ հայտնաբերել: Եթե հանրապետության ղեկավարությունը չի ցանկանում գոնե դատապարտել կոռուպցիոն երեւույթները ԳԱԱ-ում, ինչպե՞ս է նա մտադիր պայքարել կոռուպցիայի դեմ ամբողջ երկրում: Եզրակացությունը տխուր է: Ավելին, երեկ «Հ1» ալիքը հեռարձակեց մի հաղորդում Ֆադեյ Սարգսյանի մասին, որտեղ նա, փաստորեն, ներկայացված էր որպես ազգային հերոս: Իհարկե, միգուցե գեներալ-մայոր Ֆադեյ Սարգսյանը զգալի ավանդ ունի ԽՍՀՄ կամ Չինաստանի ռազմական ուժերի առաջ, սակայն ես ուզում եմ առաջին հերթին խոսել «ԳԱԱ պրեզիդենտ Ֆադեյ Սարգսյան» 11 տարի կայացած երեւույթի եւ նրա շուրջը հյուսած առասպելների մասին: Պրեզիդենտ Ֆ.Սարգսյանը բացահայտ գործում է որպես բացարձակ բռնակալ: Նախկինում լինելով փորձառու բարձրագույն կոմունիստական պաշտոնյա նա հետեւողականորեն ձգտել է եւ հասել այս դիրքին: Խորհրդային շրջանում Ակադեմիայի պրեզիդենտը ուներ մեծ իշխանություն, սակայն նրա ֆինանսական գործունեությունը խիստ հսկվում էր: Այժմ նա ունի շատ ավելի բարձր` նախարարի կարգավիճակ եւ, փաստորեն, հսկողությունից դուրս է: Բերեմ մի քանի փաստ հենց ԳԱԱ տարեկան հաշվետվություններից: Քանի դեռ Վիկտոր Համբարձումյանն էր ԳԱԱ պրեզիդենտ, հաշվետու ժողովների նախօրյակին միշտ հրապարակվում էր աղյուսակ, որից պարզ երեւում էր, թե ի՞նչ գիտական աշխատանքներ են կատարվել, ի՞նչ գումարի եւ ո՞ր կազմակերպության կողմից: Այդ կարգը Ֆ.Սարգսյանը անմիջապես վերացրեց: Իր ընտրությունից մեկ տարի հետո (1994-ին) նա լուծարեց նույնիսկ ԳԱ նախագահության կազմում գործող վերահսկման-վերստուգման բաժինը: Փորձը հաջող անցավ` Ընդհանուր ժողովը լռեց, եւ 1999-ին նա լուծարեց Ակադեմիայի կազմում գործող արտադրաշինարարական վարչությունը: Հաշվետվությունները լռում են, թե ո՞ւր կորան վարչության բազմաթիվ ավտոմեքենաները, այլ տեխնիկան եւ մեծ տարածքը` վաճառվեցի՞ն, սեփականաշնորհվեցի՞ն: Փոխարենը ի հայտ եկավ Ֆ.Սարգսյանի նախկին գործընկեր-նախարարի մասնավոր «Ակունքշին» կազմակերպությունը, որը ԳԱԱ-ում գործելու փաստացի մենաշնորհ ստացավ եւ երկար տարիներ է, ինչ «վայելում է» ԳԱԱ-ի շինարարական պատվերների առյուծի բաժինը: Զարգացնելով խորհրդային շրջանի վատագույն ավանդույթները` ԳԱԱ պրեզիդենտը Ընդհանուր ժողովները դարձրել է չակերտավոր «հաշվետվությունների» եւ դատարկ խոսակցությունների թատերաբեմ: Բանը հասել է նրան, որ ես` Ակադեմիայի անդամս, տեսնելով, որ 2004-ի ԳԱԱ ֆինանսավորման միայն 42 տոկոսն է հասել գիտությանը, չեմ կարողանում իմանալ «այլ ծախսերի» բաղկացուցիչ մասերը: Ակտիաբար ակնարկելով, որ «իր դեմ խաղ չկա», Ֆադեյ Սարգսյանը ԳԱԱ ինստիտուտների արհմիության նախագահների հավաքին հայտարարել է, թե «մամուլում ինչ ասես գրում են, ուշադրություն մի դարձրեք»: Որպեսզի պարզ լինի Ֆադեյ Սարգսյանի կողմից չափը անցնելու աստիճանը, բավական էր հիշել նրա վերջին բացահայտ խարդախ ընտրությունները: Սակայն դա միայն փաստերից մեկն է, որը, ի դեպ, առաջինը չէ. 1995-ին նրան հաջողվեց, շրջանցելով ԳԱԱ պրեզիդենտի ընտրության ընդունված կարգը, ազատվել մրցակիցներից եւ երկարաձգել իր ժամկետը: Նրա «ղեկավարությունը» բերել է նրան, որ այսօր ԳԱԱ նախագահությունը դարձել է ուռճացված պորտաբույծ կառույց, իսկ ինստիտուտների գիտնականները ստանում են երկու անգամ պակաս աշխատավարձ, քան կարող էին ունենալ վերջին տարիներին նույնիսկ այս խղճուկ ֆինանսավորման պայմաններում: Կարծում եմ, որ Ֆադեյ Սարգսյանը պետք է դատարանի առաջ պատասխան տա իր հանցագործ արարքների համար, չնայած հասկանում եմ, որ դա անհնար է` այդպիսի բարձրաստիճան անձինք մեզ մոտ չեն դատվում: Բայց մենք` Ակադեմիայի անդամներս, պարտավոր ենք սկզբունքային գնահատական տալ նրա «գործունեությանը»: ԳԱԱ ղեկավար մարմինը նախագահությունն է, եւ մեղադրանքները բնութագրելով որպես կոռուպցիա` ես իրավաբանորեն իրավունք ունեմ միայն փաստեր արձանագրել: Իրականում նախագահության անդամները հաճախ չեն տեղեկացվում կարեւոր որոշումների էության մասին: Այստեղ անհրաժեշտ է ճշտել` ԳԱԱ նախագահությունը բաղկացած է, մի կողմից, վարձատրվող պաշտոնյաներից (պրեզիդենտ, փոխպրեզիդենտներ եւ այլն) եւ, մյուս կողմից, բազմաթիվ այլ անդամներից: Այսպես, մի քանի տարի առաջ նախագահության անդամներ էին այնպիսի խոշոր գիտնականներ եւ ազնվագույն մարդիկ, ինչպիսին էին այժմ հանգուցյալ ակադեմիկոսներ Եդվարդ Ջրբաշյանը եւ Վիկտոր Ֆանարջյանը: Բայց որտեղի՞ց նրանք պետք է իմանային, ասենք, նախագահության արտաբյուջետային հաշվին նստած առնվազն կես միլիոն դոլարի գոյության կամ, առավել եւս, օգտագործման մասին: Նույնիսկ ԳԱԱ փոխպրեզիդենտները (որոնք, ի տարբերություն այժմյան պրեզիդենտի, գործող գիտնականներ են) միշտ չէ, որ դեր են խաղում այս կամ այլ կարեւոր հարցը լուծելիս: Ոմանք, տեղյակ լինելով, լռում են` պրեզիդենտը վարպետորեն տիրապետում է «մտրակի եւ բլիթի» ոճին` հմտորեն գերադասելով օգտագործել գիտության միջոցներից պատրաստած ախորժալի «բլիթները»: Դա է, ըստ իս, իրականությունը, եւ միայն անաչառ հետաքննությունը կարող է բացահայտել, թե ո՞վ ի՞նչ չափով է չարաշահել իր դիրքը: Սակայն «ամբոխը լռում է», իսկ փոխպրեզիդենտներ Յուրի Շուքուրյանը եւ Էմիլ Գաբրիելյանը Ֆադեյ Սարգսյանին հեռուստադիտողներին ներկայացնում են որպես «գիտության փրկարար»: Սակայն ինչպե՞ս կարող էին փոխպրեզիդենտները այլ կերպ ներկայացնել «շեֆին», եթե նրանց մեջ էլ, փաստորեն, «բաժանված է» գերակա ուղղությունների ֆինանսավորումը: Կարո՞ղ էին նրանք առարկել, երբ Ֆադեյ Սարգսյանը լուծում էր իր ընտանեկան խնդիրները` գիտության հաշվին: Սակայն, չարդարացնելով նրանց, ես համարում եմ, որ հիմնական պատասխանատուն պրեզիդենտն է` նա սովորեցրել է իր թիմին ենթարկվել անեն ինչում: Մամուլում ուշադրություն էին դարձրել ինտերնետում տեղադրված ԳԱԱ էջի ծայրահեղ խղճուկության վրա (տես www.sci.am): Այնտեղ ԳԱԱ-ին վերաբերող հիմնական տեղեկությունները տեղադրված էին դեռեւս 2002-ին եւ մինչ օրս ունեն պարզունակ բնույթ, մանավանդ եթե համեմատենք Վրաստանի կամ Ադրբեջանի ակադեմիաների սայթերի հետ (տես www.acnet.ge եւ www.ab.az): ԳԱԱ անդամների մասին հիմնականում տեղադրված է 2-3 տող, բացառությամբ, իհարկե, այժմյան պրեզիդենտի: Վերջինիս մասին տեղեկությունները առատ են, կա երկու լուսանկար:

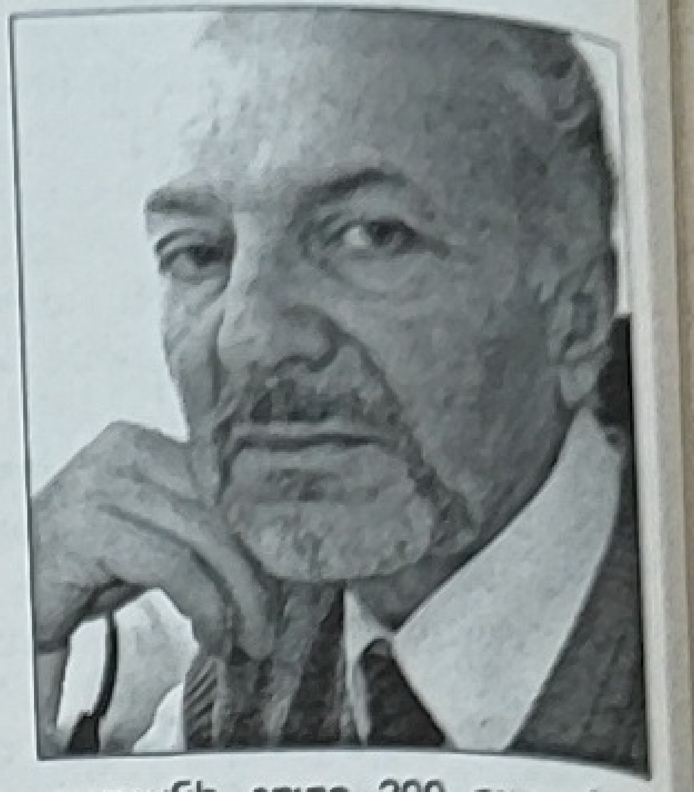

Նույնիսկ կան տվյալներ նրա ընտանիքի անդամների մասին: Սայթը այցելողը կարող է իմանալ, որ Ֆադեյ Սարգսյանը մեծ գործ է կատարել 1988-ի երկրաշարժից հետո: Դե, սայթը այցելող արտասահմանցին կամ այժմյան մեր երիտասարդը ինչպե՞ս իմանան, որ նա այն աստիճանի է ձախողել փլատակներից մարդկանց փրկելու ու ապահովելու գործը, որ ՍՍՀՄ վարչապետ Նիկոլայ Ռիժկովը հեռուստադիտողների աչքի առաջ նրան խայտառակեց: Մեկ ամիս հետո նա հեռացվեց վարչապետի պաշտոնից, իսկ այսօր հայտարարում է, որ տուժել է որպես «Ղարաբաղյան շարժման հետ կապված անձնավորություն»: Ո՞վ է այսօր հիշում, որ երկրաշարժի զոհերի զգալի մասը հետեւանք էր վարչապետ Ֆադեյ Սարգսյանի եւ շինարարության նախարար Լեւոն Շահբազյանի գործունեության օրոք կառուցած շենքերի որակի: Միաժամանակ Վիկտոր Համբարձումյանի մասին սայթում տեղադրված են, երեք լեզուներով եւ առանց լուսանկարի, բառացիորեն հետեւյալ տեղեկությունները (չզարմանաք). «Վիկտոր Հ.Համբարձումյան: Մասնագիտությունը` աստրոֆիզիկա»: Ակադեմիայի առաջին պրեզիդենտ Հովսեփ Օրբելին արժանացել է «լրացուցիչ» ծննդյան-մահվան թվանշանների: Այս խայտառակությունը կարելի է բացատրել միայն Ֆադեյ Սարգսյանի փառասիրությամբ` նրա համար քիչ է միայն պատմության մեջ հիշատակվել գիտական հսկաների կողքին:

Այլ փաստ` բանը հասել է նրան, որ հաշվետու Ընդհանուր ժողովի նախօրյակին մերժվում է իմ` ակադեմիկոսիս խնդրանքը` վերծանել 2004-ի բյուջեի համարյա 60% կազմող այլ ծախսերի բովանդակությունը, իսկ Ակադեմիայի արտաբյուջետային հաշվի բովանդակությունը կեղծվում է: Բերեմ եւ երրորդ փաստը: Ես արդեն գրել էի, որ ԳԱԱ նախագահության անունից, առանց ինձ (այսինքն` տնօրենին) տեղեկացնելու, 1999-ին կնքվել էր մի պայմանագիր, որի շնորհիվ ոմն մասնավոր անձ ստացել էր իրավունք 10 տարով անհատույց օգտագործել ԳԱԱ հիմնարար գիտական գրադարանի շուրջ 200 քառ. մետր տարածքը: Այժմ այդտեղ կառուցված է խանութ-սրճարան, մշակված է պարտեզ, ցայտում է շատրվանը, իսկ իսկական մանղալը քիչ է մնում մտնի գրադարանի ընթերցասրահի լուսամուտը: Հիմա այդ «պայմանագիրը» ստորագրող ԳԱԱ պաշտոնյա Էմիր Գեւորգյանը հավաստիացնում է ինձ, որ միայն ինքն է մեղավոր այդ «նվերը» գրադարանի հաշվին կատարելու համար: Սակայն այդ պայմանագրի տակ իր կնիքն է դրել պրեզիդենտը, եւ եթե հրաշքով նա տեղյակ չէր, ապա ինչո՞ւ մինչ այժմ չի պատժում Է.Գեւորգյանին այդ գործարքի համար: Չեմ կարող չխոսել նաեւ Ֆադեյ Սարգսյանի ստախոսության մասին, որը նկատվում է նույնիսկ պաշտոնական ելույթների ժամանակ: Միայն վերջին Ընդհանուր ժողովին նա հրապարակայնորեն ստեց մի քանի անգամ` երբ ասաց, որ իր վերջին ընտրությունների օրվա Ընդհանուր ժողովի օրակարգում նախատեսված էր «ընթացիկ հարցեր» կետը, երբ պնդեց, որ Ակադեմիայի անդամը ըստ կանոնադրության պարտավոր է ներկայանալ Ընդհանուր ժողովներին, եւ երբ հայտարարեց, որ ԳԱԱ-ի տարադրամային հաշվի վրա գումար չկա: Նրա վերջին «գովազդը» ասում է նրա մասին, որ նա հավակնում է ոչ միայն «պատվավոր» թոշակի գնալ, այլեւ ընտրվել ԳԱԱ պատվավոր պրեզիդենտ: Վերջերս ես հայտնաբերեցի, որ Ակադեմիայի անդամների «պատվովճարից» վերջին տարիներին նախագահության տրամադրության տակ տարեկան մնում է 30-40 մլն դրամ: Ո՞ւր է գնում այդ «համեստ լրացումը» նախագահության բյուջեի 130 միլիոնին, հայտնի չէ: Ասեմ, որ ԳԱԱ ինստիտուտների միջին տարեկան բյուջեն մոտ 30 մլն դրամ է, իսկ, օրինակ, մաթեմատիկայի ինստիտուտինը` 18 մլն: Իմ շրջապատը լավ տեսնում է ակադեմիական բյուրոկրատիայի ինքնաբազմացումը եւ ահռելի ախորժակը, որ բավարարվում է գիտնականների հաշվին: Իհարկե, իմ գործընկերները դեռեւս լռում են, բայց ես արդեն լռել չեմ կարող: Դե, մեկը պե՞տք է բարձրաձայն ասի, որ արքան մերկ է:

ՀԱՆՐԻ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ
ԳԱԱ ակադեմիկոս